

STATLIG STYRING AV KOMMUNENE

Et svarteperspill hvor det viktigste synes å være at statsrådene skal skinne på sine områder og ha ryggen fri

Praktiske eksempler fra ulike sektorer - oppvekstsektoren

- Barnehagene: Norm for både barn pr. ansatt og barn pr. pedagog
- Skolene: Norm for barn pr. pedagog på skolenivå
- Skolene: 500.000 i tilskudd pr. skole (for å motvirke nedlegging)
- Barnevernet: Norm for antall innbyggere pr. ansatt
- Helsestasjon: Antall innbyggere pr. helsesykepleier
- Helsestasjon: Antall innbyggere pr. jordmor

Styring gjennom tidsavgrensede satsinger- prosjekter

- Departementale grep for å vise handlekraft er ofte å etablere prosjekter hvor det er mulig for kommunene å søke på prosjektmidler
- Prosjektene krever egenandeler av kommunene.. Pengene må kjøpes.. Og forventningen er at etter prosjektperioden skal kommunen videreføre satsingen uten prosjektmidler
- Hvilke kommuner som har økonomi til å «kjøpe» ekstramidlene avgjør i større grad hvem som bli med på prosjektene enn hvilke kommuner som har sterkest behov

Styring gjennom øremerkede midler

- Sterke statsråder med satsinger de vil gjennomføre fort klarer gjerne å få gjennomslag for å overføre øremerkede bevilgninger til kommunene. De øremerkede midlene kommuniseres som satsinger, men er en ren omfordeling fra generell rammebevilgning til et spesifikt formål
- Ingen regjering kommuniserer tydelig at når overføringene til kommunene fastsettes i det enkelte års statsbudsjett settes bunnlinja først. Fra den totalsummen som regjeringen bestemmer seg for å overføre til kommunene trekkes nemlig de øremerkede satsingene fra og rammebevilgningen blir resten. Når regnestykkene presenteres og kommuniseres fremstilles det som om de øremerkede midlene kommer i tillegg, men slik er det altså ikke.
- Lokalpolitikere og innbyggerne blir bevisst lurt

Statlig styring gjennom tilsyn

- Gjennomgående for statlige tilsyn er at fokus settes på aktivitet og prosedyrer, ikke på effekt og resultat
- Et eksempel: Nasjonalt tilsyn med utmåling av sosialhjelp til personer med ansvar for barn. Ikke noe interesse for hvilke ytelser som ble gitt, kun på skriftliggjorte begrunnelser. Tilsynsmyndighetens tilnærming: «Det som ikke er skriftliggjort i saksmappa er ikke gjort»
- Inviterer til «alibi-dokumentasjon». Naiv tro på skriftlighet
- Sosionomenes favorittaktivitet er ikke å skrive redegjørelser, men å bistå sine klienter. Dermed blir ofte saksmappene tynne
- Konklusjon fra Helsedirektøren: Kommunene v/ NAV sikrer tar ikke hensyn til barn når sosialhjelp utmåles. (Men beløpene er ikke sjekket...).

Statlig styring gjennom lov, forskrift, retningslinjer og veiledere

- Fullmaktslovgivning er blitt mer og mer vanlig når forvaltningen skal rammes inn
- Departementenes tro på at virkeligheten kan styres gjennom forskrifter, retningslinjer og veiledere synes uten ende
- Denne troen bunner i en underliggende oppfatning om at vett og forstand avtar jo lengre bort fra departementene man kommuner. Selv nyutdannede ansatte i departementene tillegges større innsikt enn godt utdannede og erfarne ansatte i kommunene

Statlig aktivitets- og prosedyrestyring kan være kontraproduktiv

- En av Arbeidsdirektoratets styringsparametre overfor NAV – kontorene er antall formidlinger til arbeid pr. måned. Ved å gjøre dårlig formidlingsjobb kan det enkelte kontor få 3 formidlinger på samme person i løpet av 1 måned, god formidling gir bare 1 ettersom vedkommende blir i jobben
- Rapportering på antall timer levert undervisning og spesialundervisning, herunder om undervisningen er levert av pedagog, er omfattende, og tema for tilsyn. Læringsutbyttet blir for en stor del målt i form av karakterer, men blir aldri tema under tilsyn

Statlig styring er ulik overfor store og små kommuner

- En, kanskje subjektiv, observasjon er at statlige tilsynsmyndigheter i langt større grad synes opptatt av kontrollere store enn små kommuner
- En, kanskje også subjektiv, observasjon er at forventningene til etterlevelse av statlige føringer av ulike slag er lavere i møte med små kommuner enn store
- Min personlige mistanke er at bevisst eller ubevisst er forventningene til «byråkrati-kvaliteten» større i store enn små kommuner. Hvis målet er likhet for loven for alle innbyggere bør forventningene være like... hvis da regelverket som kontrolleres oppleves viktig.

Statlig styring er ofte mediestyrt og populistisk

- Når det skjer feil i en kommune i landet, og denne av en eller annen noe tilfeldig årsak får nasjonal medieoppmerksomhet, bidrar ofte berørt statsråd til at alle kommunene mistenkes for å gjør samme feilen
- Nasjonalt initierte tilsyn utløst av hendelser i en eller to kommuner bidrar til å svekke kommunenes generelle omdømme, og opplevd kvalitet går ned som direkte følge av måten sentrale myndigheter håndterer hendelsene på
- Alle målinger av kommunenes omdømme viser at vurderingen av kommunale tjenester er bedre blant dem som har brukererfaring enn den som ikke har brukererfaring. For store deler av næringslivet er det omvendt.

Statlige myndigheter har mye å lære av kommunenes krisehåndtering

- Både gjennom pandemien og andre kriser de siste årene har kommunene vist en bemerkelsesverdig evne til å håndtere uforutsette hendelser. Kommunene er nært folk. Og folk lar seg mobilisere når kommunen trenger bistand for å løse reelle problemer for sin befolkning.
- Covid- pandemien var for øvrig en enestående opplevelse av at statlige myndigheter viste kommunene tillit gjennom å ta regningen fullt ut for tiltak som var nødvendig.

Statlig styring av kommunene oppleves gjennomgående som mistillit satt i system

I tiden fra undertegnede startet som rådmann i 1992 til jeg gikk av 31.12.2022 har jeg aldri opplevd et statsbudsjett som har kommunisert ærlig om det økonomiske opplegget for kommunene kommende år.

Hvert eneste år presenteres en lang rekke satsinger som i realiteten begrenser kommunenes handlingsrom

Av en eller annen grunn har den til enhver tid sittende regjering ingen solidaritet med eller tillit til de lokale folkevalgte. Hvorfor det er slik har alltid undret meg

Statlig styring gjennom reell tillit til kommunene har et tilnærmet uendelig potensiale

- Pandemien viste at når kommunene blir gitt tillit gjør de det som trengs
- Ved å styre gjennom åpne mandater, fokus på hva som skal løses i stedet for detaljerte oppskrifter på hvordan, åpenhet om hva økonomien gir rom for, en inntektsfordeling som utjevner i stedet for å skape og forsterke forskjeller mellom kommuner, anerkjennelse av ulikheter i behov landet over, anerkjennelse av at det kan være ulike virkemidler som bidrar til det ønskede resultat, mv. vil staten kunne oppnå sterkere styring mot det som egentlig er viktig